

Eğitim Problemlerinin Tanımlanması ve Gündem Oluşturma Sürecinin İncelenmesi

Adem Kalpak

MEB Eğitim Yöneticisi

adem.kalpak@hotmail.com, ORCID:0009-0009-0462-1078

Halil İbrahim Özer

MEB Eğitim Yöneticisi

halilibrahimozer64@gmail.com, ORCID:0009-0002-1744-1761

Özet

Eğitimle ilgili problemler, karmaşık ve tanımlanması oldukça zordur. Toplumsal aktörlerin değerleri, çıkarları, motivasyonları ve pozisyonları tarafından şekillendirilir. Her zaman açık değildir veya manipölasyona tabidir. Önerilen çözümler her zaman en iyisi olmayabilir veya en azından pahalı olabilir. Çözümlerin adaletli olmasını veya her kesimi memnun edip etmediğini ölçmek zordur. Uygulamadan önce sonuçları tahmin etmek güçtür. Bu sadece mevcut bir konuyu tanımayı değil aynı zamanda problemi ve onun detaylarındaki nedenleri de bilmeyi içerir. Eğitim politikası problemi çözümler arayan veya yardım bekleyen kişiler veya gruplar arasında memnuniyetsizliğe neden olan ve önemli sayıda insanı etkileyen bir durumdur. Grupların ötesinde onlarla ilişkili olanları da etkileyebilen geniş bir etkiye sahiptir. Politika yapım sürecinin en önemli aşamalarından biri, toplumda görülen problemlerin açıkça tanımlanması, alternatif çözümler önerilerinin geliştirilmesidir. Bu bağlamda eğitim politikası süreçlerindeki ilk basamak eğitim problemini ana hatlarıyla belirtmektir. Bir sorun kamuoyu tarafından tartışılmaya başlanmışsa artık yönetimin gündemine gelmeye başlamış demektir. Eğitimde problem konuları aniden ve kendiliğinden ortaya çıkmaz. Pek çok örnekte bir konunun ortaya çıkarılması, dramatize edilmesi, ona dikkat çekilmesi ve konunun kamuoyuna iletilerek bu konuyla ilgili karar vericilerin bir şeyler yapması için baskı yapılması, önemli stratejik taktiklerdir. Bu gündem belirleme taktikleri etkili bireyler, sivil toplum örgütleri, güçlü gruplar, planlama örgütleri, bilim ve akademi çevreleri ve makam sahipleri ve kitle iletişim örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Gündem oluşturma, problemler ve alternatif

çözümlerin kamuoyu veya seçkinler nezdinde önem kazanıp kaybettiği bir süreçtir. Gündemin öne çıkıp güç kazanması veya etkisini yitirmesi bu çerçevede şekillenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Problemleri, Gündem, Eğitim Gündemi

Identification of Educational Problems and Examination of the Process of Creating an Agenda

Abstract

Problems related to education are complex and quite difficult to define. It is shaped by the values, interests, motivations and positions of social actors. It is not always obvious or subject to manipulation. The proposed solutions may not always be the best, or at least expensive. It is difficult to measure whether the solutions are fair or satisfy all segments. It is difficult to predict the results before application. This includes not only recognizing a current issue, but also knowing the problem and the causes in its details. An education policy problem is a situation that causes dissatisfaction among people or groups looking for a solution or waiting for help and affects a significant number of people. Dec. It has a wide impact beyond groups, which can also affect those associated with them. One of the most important stages of the policy-making process is the clear identification of problems seen in society and the development of alternative solution proposals. In this context, the first step in the education policy processes is to outline the education problem. If a problem has started to be discussed by the public, it means that it has started to come to the agenda of the administration now. Problem issues in education do not arise suddenly and spontaneously. In many cases, uncovering an issue, dramatizing it, drawing attention to it, and communicating the issue to the public and pressuring decision makers to do something about it are important strategic tactics. These agenda-setting tactics are used by influential individuals, non-governmental organizations, powerful groups, planning organizations, scientific and academic circles and authority holders and mass media organizations. Agenda-setting is a process in which problems and alternative solutions gain and lose importance in the eyes of the public or the elite. It is within this framework that the agenda comes to the fore and gains power or loses its influence.

Key Words: Education, Educational Problems, Agenda, Educational Agenda

Giriş

Eğitim politikası süreçlerindeki ilk basamak eğitim problemini ana hatlarıyla belirtmektir (Goodman, 2012, s. 46).

Bir sorun kamuoyu tarafından tartışılmaya başlanmışsa artık yönetimin gündemine gelmeye başlamış demektir (Çevik & Demirci, 2012, s. 54).

Eğitimle ilgili problemler, karmaşık ve tanımlanması oldukça zordur. Toplumsal aktörlerin

değerleri, çıkarları, motivasyonları ve pozisyonları tarafından şekillendirilir. Her zaman açık değildir veya manipölasyona tabidir (Goodman, 2012, s. 47).

Önerilen çözümler her zaman en iyisi olmayabilir veya en azından pahalı olabilir. Çözümlerin adaletli olmasını veya her kesimi memnun edip etmediğini ölçmek zordur. Uygulamadan önce sonuçları tahmin etmek güçtür. Bu sadece mevcut bir konuyu tanımayı değil aynı zamanda problemi ve onun detaylarındaki nedenleri de bilmeyi içerir (Çevik & Demirci, 2012, s. 57).

Eğitim politikası problemi çözüm arayan veya yardım bekleyen kişiler veya gruplar arasında memnuniyetsizliğe neden olan ve önemli sayıda insanı etkileyen bir durumdur. Grupların ötesinde onlarla ilişkili olanları da etkileyebilen geniş bir etkiye sahiptir (Goodman, 2012, s. 54).

Politika yapım sürecinin en önemli aşamalarından biri, toplumda görölen problemlerin açıkça tanımlanması, alternatif çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Bu aşamaya “gündem oluşturma” denilmektedir; bir toplumda problem olarak tanımlanmayan ve kendileri için alternatifler önerilmeyen durumlar, hiçbir zaman politika konuları haline gelemezler. Böyle konular hiçbir zaman karar vericilerin gündemine gelemezler (Çevik & Demirci, 2012, s. 59).

Neyin politika konusu olacağına karar verme yetkisi, politika yapım süreci için çok önemlidir. Neyin problem olacağına karar vermek, çözümlerle ilgili kararları vermekten bile önemlidir (Dye’den aktaran Demir 2011).

Eğitim Problemlerinin Tanımlanması

Eğitim süreçlerinde beklenmedik durumlardaki fırsatlar ve algılanan problemlerin varlığına karşı problembelirleme politikaların içeriği oldukça önemlidir. Çünkü ilgilenen tüm hareket türlerini gösterir. Örneğin;

1.Problemi kim tanımlamıştır?

Geniş ölçüde toplum tarafından mı yoksa sınırlı sayıda lokal bir baskı grubunun etkisiyle mi problem tanımlanmıştır? Eğer problem toplumun geniş bir kesimi tarafından tanımlanmışsa bu durumda müdahale için büyük bir talep vardır.

2.Kamu otoritesinin bir kârı veya sorumluluğu var mıdır?

Genelde politika yapıcıların belirtmek istediklerinden daha fazla problem vardır. Birçok bilinmeyen ve söylenmeyen vardır.

3.Kamu otoritesi politik karşılığın gerekli enstrümanları kullanma arzusunda mıdır?

Problem tanımlanabilir fakat kamu otoritesinin değiştirme yeteneği çok az olabilir.

4.Zaman ölçeği nasıldır? Probleme nasıl yoğunlaşılır? Ne kadar sürede karşılık alınır?

Politika yapıcılar genelde kısa süreli çıkarımlara başvurma eğilimindedirler. Güçleri genellikle kısa dayanıklılıklara uygun olduğu için uzun süreli işler politika yapanlara cazip gelmez. Çünkü politik kazanımlar onlara onlarca yıl uzaklıktadır (Goodman, 2012, s. 65).

Bu sorular problemi doğru tanımlamanın odak noktasıdır. Hiçbir politika problemi açıkça tanımlamadan etkili olmayacaktır. Aşağıdakiler problemi tanımlamada dikkat edilmesi gereken şeylerdir:

1.Problemi kim tanımlar ve bu niçin problemdir?

Birçok problem vardır fakat bunların bir kısmı ortaya çıkar. Çünkü geniş bir izleyiciden geçmemiştir.

2.Probleme ortak bir kanaat var mıdır?

Eğer problemin var olduğu konusunda hiçbir ortak kanaat yoksa muhtemelen kuvvetli bir politik karşılığının olması gerekir. Şayet bir problem ve onun sebepleri geniş çevrelerce kabul görürse etkili politikaların üretilmesi muhtemeldir.

3.Probleme ilgili bir politika geliştirmek çok olası mıdır?

4.Problem farklı gruplarca farklı değerlerce mi algılanır?

5.Problem tam olarak anlaşılabilir mi?

6.Problemin çözümünü sağlamaya gerekli olabilecek nedensel ilişkileri biliyor muyuz?

7.Problemi oluşturan faktörleri arasındaki ilişki niceliksel midir?

İlgili konuların çapı ve kapsamı ölçülebildiğinde problem daha iyi tanımlanır (Goodman, 2012, s. 76).

Problemi veya fırsatları tanımlamada yukarıdaki sorulara yardımcı olmak arka plan çalışmaları gerektirir. İşlerin durumu aktörleri, konuları ve var olan olası araçları sağlamış olmayı gerektirir. Aynı zamanda problemin değişip değişmeyeceğini belirlemek için eğilimleri tahmin etmek önemlidir (Slack, 2009).

EĞİTİM PROBLEMLERİNİN GÜNDEME GELİŞ SÜRECİ

Bir politika süreci bir problem ile başlamaktadır. Herhangi bir problem olmadan politika sürecinin başlaması mümkün değildir. Her problemin de gündeme gelme olasılığı farklıdır. Bazı problemler çok kısa sürede gündeme gelebileceği gibi problemlerin gündeme gelmesi uzun mücadeleler ve tartışmalar sonucunda olabilir hatta hiçbir zaman gündemegelmeyebilir (Kaptı, 2011, s. 27).

Bir konunun gündeme gelebilmesi için seçilen başlıca iki kaynak yöneticiler ve politikacılarıdır. Mevcut politik düzen içerisinde her bir seçmen seçtiği kişi veya partinin kendi gündemi ile ilgili hususları gündeme getireceği veya yansıtacağı düşünceyiyle hareket etmekte ve bu doğrultuda politik tercihini kullanmaktadır (Shafritz vd.'den aktaran Kaptı, 2011, s. 26).

Sorunların, ihtiyaçların, taleplerin ve beklentilerin hükümetlerin gündemine gelmesinde ve bir kamu politikası programına dönüşmesinde ülkelerin sosyal ve kültürel yapıları önemli rol oynarlar.

Demokratik gelişmiş ülkelerde bireylerin güçlü bir şekilde örgütlü olmalarından dolayı istek, talep, ihtiyaç ve beklentiler devlete ve hükümete daha kolay bir şekilde aktarılabilirken, daha az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum örgütlenmesinin yeni yeni gelişmeye başlaması, devlet ve hükümetin kamu politikası sürecinde daha etkili ve söz sahibi olmasına neden olmaktadır (Çevik & Demirci, 2012, s. 55).

Günümüz medyasının sahip olduğu güç gereği herhangi bir problemin medya vasıtasıyla gündeme gelme olasılığı da oldukça yüksektir (Kaptı, 2011, s. 26).

Günümüzde medya hem görsel hem de yazılı olarak çok çeşitlenmiştir. Ayrıca insanların

birbirleriyle iletişim kurmalarında internet çok önemli bir yere ulaşmıştır (Goodman, 2012, s. 87).

Bir gazetede, televizyonda veya internet sayfasında yer verilen bir konu, problem veya ihtiyaç anında gündeme oturabilmektedir. Bu sorunun devamlı olarak gündemde yer alması hükümetin bu sorunla ilgili bir politika geliştirme zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır (Çevik & Demirci, 2012, s.56).

Herhangi bir problemin medya vasıtasıyla önemsenip kamuoyunun gündeminde tutulması ve gerek politika yapımcıları gerekse diğer kamuoyunu etkilemesi suretiyle bir gündem oluşturulması son yıllarda bir politika sürecinde en etkili yol olarak nitelendirilmektedir.

Bu çerçevede medya, günümüz gündemini istediği gibi belirleyebilmekte ve gündemin nabzını tutabilmektedir. Bazen gerçekte çok önemsiz olarak algılanan bir problem medya vasıtasıyla çok etkili bir şekilde, çok önemli gibi gösterilebilmekte fakat bunun yanında toplum için çok önemli olabilecek bir problemi ise hiç önemsemeden gündeme getirmemektedir (Kaptı, 2011, s. 26).

Bu durumda hükümet, daha az öneme sahip fakat medya tarafından sürekli gündemde tutulan problemle ilgili politika geliştirmeye meyilli olmaktadır.

Diğer taraftan etkili bir sivil örgütlenmenin ve sağlıklı bir medya yapılanmasının yanında hakkını arayan eğitilmiş bireylere sahip toplumun varlığı da önemlidir. Her şeyi devletten bekleyen ve devlet ile hükümetin takdirine razı olan toplum ya da bireyler gündem oluşturmada fazla etkili olamazlar (Goodman, 2012, s. 98).

Dolayısıyla politika sürecinin ilk aşaması olan gündeme geliş ve gündem oluşturma açısından toplumdaki sivil örgütlenmenin, medya yapılanmasının ve bilinçli bireylerin varlığı çok önemlidir (Çevik & Demirci, 2012, s. 57).

Herhangi bir problemin gündeme geliş süreciyle ilgili olarak değişik bakış açıları mevcuttur. Bu konu ile ilgili olarak Anthony Downs (1972) problemin doğası ne olursa olsun kamu tercihinin nadiren bir mesele üzerinde yoğunlaştığını belirtmektedir.

Downs'un ortaya koyduğu politika gündemi döngüsü beş aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama problem öncesi aşama olup bu aşamada istenilen bir sosyal durumun ortaya çıkması fakat kamu tarafından bu durumun tespit edilememesi söz konusudur.

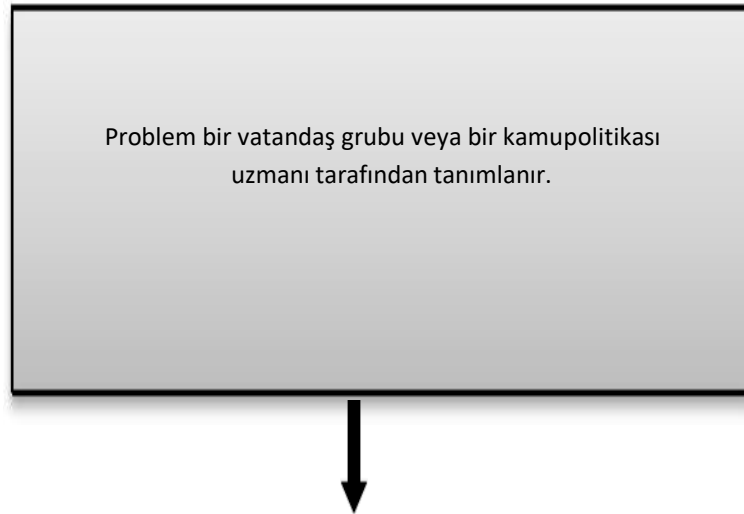
İkinci aşamada alarma geçirecek bir buluş veya çok ilgi çekici bir gelişmeyle dramatik bir olay hemen kamu dikkatini üzerine çeker ve ardından problemi çözmek için yine ilgi çekici ve hızla bir

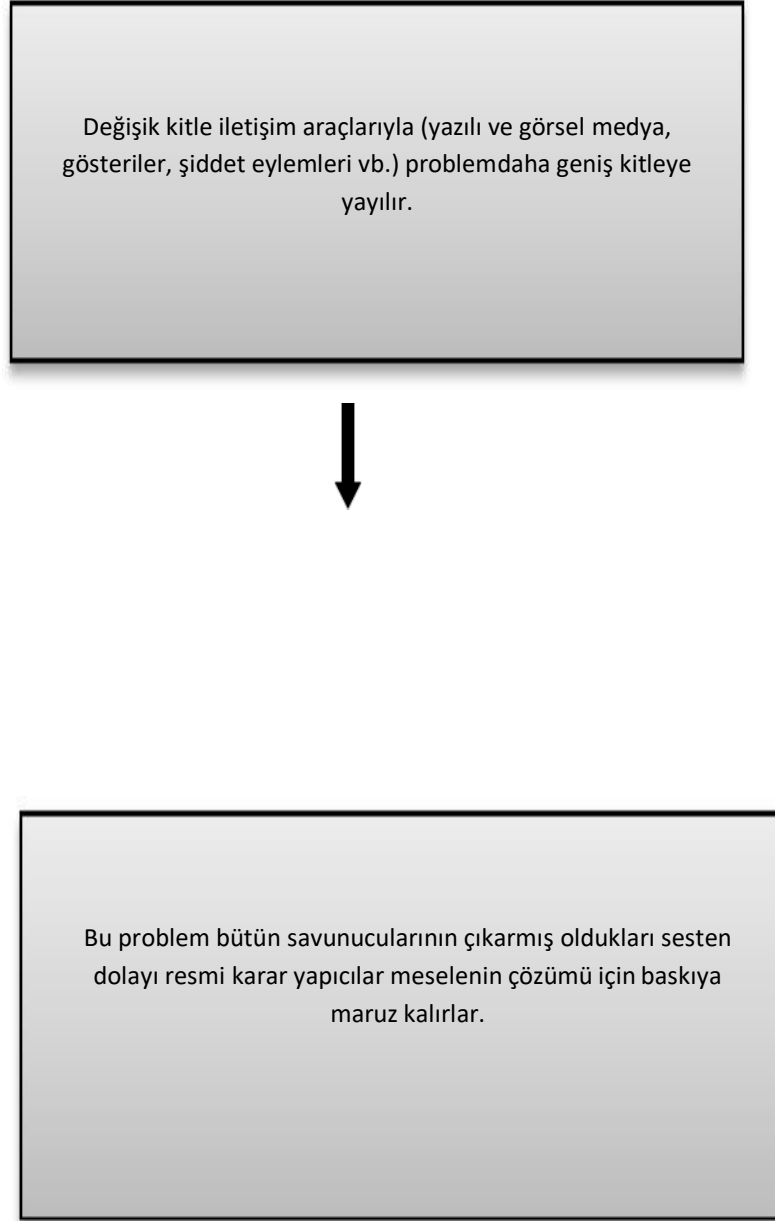
çözüm yolu bulunur.

Bir diğer aşamada ise değişimin ortaya koyacağı maddi ve manevi getiri ve götürülerin anlaşılması zaman aldığı vurgulanmaktadır. Kamu herhangi bir değişimin ne derece zor olduğunu zamanla yavaş yavaş anlar ve beklentileri bu oranda değişir.

Sonraki aşamada ise kamu ilgisinde bir düşünüş gözlenmektedir. Bu durumda insanlar yeni bir konu gündeme getirme konusundaki enerjilerini yitirirler ve cesaretsiz davranış sergilerler. Down'un problem sonrası olarak nitelendirdiği son aşamada ise problem gerçekte çözüme kavuşturulmamış olsa bile problem devletin gündeminden düşürülmüştür (Kaptı, 2011, s. 27).

Down'un eğitimin gündeme geliş süreci Shafritz, Layne ve Borick (2005) tarafından řu şekilde formüle edilmiştir;

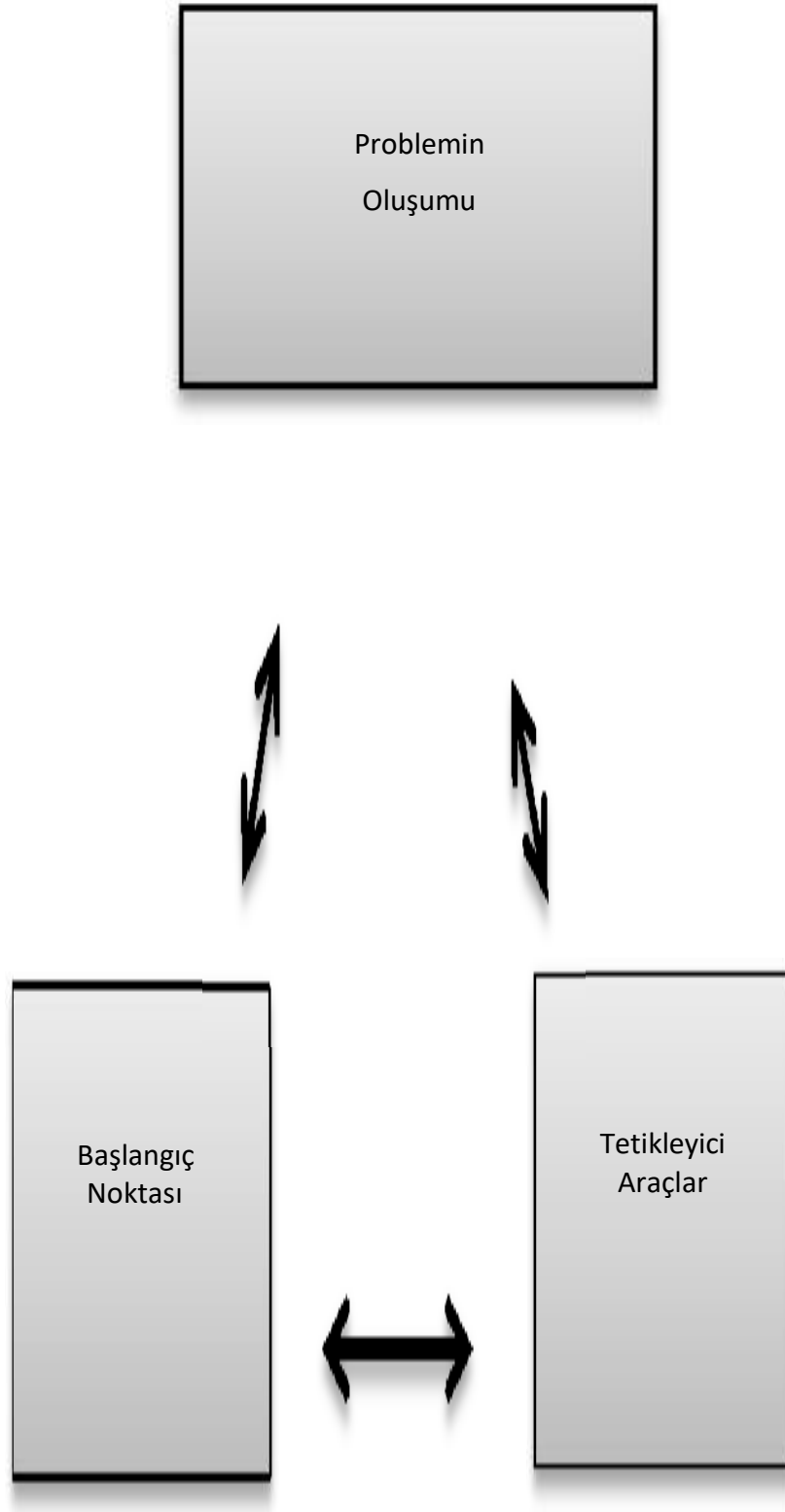
Şekil 1. Eğiti Problemlerinin gündeme geliş süreci. Shatfritz, J., Karen L. & Christopher, B. (2005). *Classics in public policy*. New York: Pearson Longman.

Bir problemin gündeme geliş sürecine ilişkin olarak sistematik bir yaklaşım da Cobb ve Elder

tarafından ortaya konulmuştur.

Cobb ve Elder (1972) herhangi bir problemin gündeme gelişine etki eden çok farklı değişken olduğundan dolayı bu sürecin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu karmaşıklığı kendilerinin geliştirdiği aşağıdaki şekilde belirtilen başlangıç, tetikleyici araçlar ve problemin oluşumu üçgeni çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır (Cobb ve Elder'den aktaran Shafritz vd. 2005, s. 130).

şekil 2. Problemin başlangıcı ve tetikleyici mekanizma. Shatfritz, J., Karen L. & Christopher, B. (2005). Classics in public policy. New York: Pearson Longman.

Kamu politikasında eğitimin gündeme geliş süreciyle ilgili olarak bir başka yaklaşım Kingdon (2003, 21) tarafından ortaya atılmıştır.

Kingdon, “Hükümetlerin gündemi nasıl belirlenir?” sorusuna cevap arayan klasiğinde problemler, siyaset ve görünen katılımcılar olarak üçlü bir yaklaşım tarzı ortaya koymuştur. Problemler perspektifinde neden bazı sorunların hükümetin gündemine gelmesine rağmen bazılarının gelmediğinin sebeplerini ortaya koymaktadır. Hükümetin gündemine gelen problemlerin ilgili kamu görevlilerince öğrenilmesi ve gündeme taşınmasıyla mümkün olmaktadır.

Gündeme gelmeyen bir problem ise ilgililer tarafından bir şekilde öğrenilememiştir. Problemin gündeme geliş meselenin veya durumun büyüklüğü ve geniş kitlelerce ilgi çekiciliği, ses getirici özellikte bir olayın olması ve daha önceden uygulanmış programların geri bildirimleri vasıtasıyla mümkün olabilmektedir.

Problemin ne şekilde algılandığı, önem derecesi ve değişim gerektirdiği alanda politika sürecinde kritik olarak tanımlanmaktadır. Daha önemli, acil ve gerekli olarak algılanan problemlerin gündeme gelme ve kamu politika sürecine dahil olma ihtimali önemsiz ve gereksiz olanlara göre daha yüksektir (Goodman, 2012, s. 108).

Kingdon (2003) problem akışının yanı sıra gündeme gelişteki dalgalanmaları siyaset akışı modeli ile açıklamaktadır. Ülkedeki politik olaylar ve gelişimler dinamik olarak ve kendi kurallarına göre değişmekte ve akışını devam ettirmektedir.

Ülkenin gündemi devamlı olarak değişmekte, seçimlerle birlikte yeni yöneticiler ve politikacılar göreve başlamaktadırlar. Her bir değişimle yönetim tarzları, algılamalar ve ideolojiler, dolayısıyla güç dengeleri de beraberlerinde değişmektedir. İşte bu politik gelişmeler sürecinde oluşan güç dengeleri politika gündeminin başlıca belirleyicileri olmaktadır.

Kingdon, politika akımlarını açıkladığı çalışmasında genel olarak görünür katılımcıların, gizli

katılımcılara göre gündemin belirlenmesinde daha etkin olduğunu belirtmektedir; ancak devlet düzeyinde geliştirilen politikalarda, teknik bilgilere sahip uzman kişiler olan gizli katılımcıların daha etkin olduklarını söylemektedir (s. 21).

Sonuç

Kamu politikalarının sosyo-ekonomik gelişmelerden, farklı toplumsal gruplar arasındaki çıkar ilişkilerinden veya kamusal (halktan) istemlerden ortaya çıktığı söylenebilir.

Kamu politikalarına dönüştürülen toplumsal ve kamusal sorunların ortaya çıkışı siyasal sistemlere ve sosyo-ekonomik yapılanma ve gelişmeye göre ülkelerde farklı olabilir. Sorunsal açıdan bir toplumsal problem, bir temel gereksinim, yokluk veya hoşnutsuzluğa ya da toplumsal huzursuzluğa neden olan bir durum olarak tanımlanabilir.

İşsizlik, kamu hizmetlerinin yetersizliği, konut sorunları, eğitim yetersizliği, sağlık hizmeti yetersizliği, gelir düşüklüğü gibi sorunlar gerçekten kamuoyundan yeterli tepkiyi alırsa ve vatandaşlar tarafından çözümlenmesi için gerekli hoşnutsuzluk gösterilirse kamu sorunu haline gelebilirler. Aslında toplumda birçok sorun vardır. Ancak bu sorunlardan bireyleri harekete geçiren ve çözüm bulunması için hükümete baskı yapılanlar kamu sorunu haline gelebilirler.

Rasyonel yaklaşıma göre kamu politikalarının oluşturulmasında ilk olarak bazı zorluklara rağmen sorunun (politika sorunlarının) net ve açık bir tanımının yapılması gerekir. Gerçi bu tanım farklı kesimlerce farklı olarak yapılabilir ama bir uzlaşma noktasına ulaşılması yararlı olur.

Bir politika süreci bir problem ile başlamaktadır. Herhangi bir problem olmadan politika sürecinin başlaması mümkün değildir. Her problemin de gündeme gelme olasılığı farklıdır. Bazı problemler çok kısa sürede gündeme gelebileceği gibi problemlerin gündeme gelmesi uzun mücadeleler ve tartışmalar sonucunda olabilir hatta hiçbir zaman gündemegelmeyebilir.

Bir konunun gündeme gelebilmesi için seçilen başlıca iki kaynak yöneticiler ve politikacılarıdır. Mevcut politik düzen içerisinde her bir seçmen seçtiği kişi veya partinin kendi gündemi ile ilgili hususları gündeme getireceği veya yansıtacağı düşüncesiyle hareket etmekte ve bu doğrultuda politik tercihini kullanmaktadır.

Sorunların, ihtiyaçların, taleplerin ve beklentilerin hükümetlerin gündemine gelmesinde ve bir kamu politikası programına dönüşmesinde ülkelerin sosyal ve kültürel yapıları önemli rol oynarlar. Demokratik gelişmiş ülkelerde bireylerin güçlü bir şekilde örgütlü olmalarından dolayı istek, talep, ihtiyaç ve beklentiler devlete ve hükümete daha kolay bir şekilde aktarılabilirken, daha az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum örgütlenmesinin yeni yeni gelişmeye başlaması, devlet ve hükümetin kamu politikası sürecinde daha etkili ve söz sahibi olmasına neden olmaktadır.

Kaynakça

Aytemiz, D. (2001). Yönetim ile Eğitim Yönetimi Arasındaki Temel İlişki. Ankara: Anka Yayınları.

Bell, L. & Stevenson, H. (2006). Education policy: Process, themes and impact. London: Routledge.

Bekker, S. (1996). The policy-making predicament. In A. Venter (Eds.), Governmente and politics in the South Africa (pp. 238-252). Pretoria: Van Schaik.

Çevik, H. H. & Demirci, S. (2012). Kamu politikası: Kavramlar, aktörler, süreç, modeller, analiz, karar verme (2. Baskı). Ankara: Seçkin.

Dağlı A. (2007). Küreselleşme karşısında Türk eğitim sistemi. D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 9, 1-13.

Ereş, F. (2016c). An overview of education policy and its reflections. In F. Ereş (Eds.) Educational policies in Turkey and its reflection, (pp. 183-193). New York: Peter Lang.

Ergen, Z. (2008). Kamu kesimi yatırım projelerinin değerlendirilmesinde fayda-maliyet analizi tekniği ve Türkiye’de uygulanabilirliği. .Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 115–132.

Fischer, F. (1996). Evaluating public. New York: Prentice Hall.

Güven, İ. (2010). Türk eğitim tarihi. Ankara: Naturel.

Haddad, W. (1995) Education policy-planning process: an applied framework. UNESCO: International Institue for Educational Planning.

Joo, Y. H. & Reyes, P. (2010). A political analysis of the policy process of the open recruitment system of principals in Korea. *Avrupa Birliği-Türkiye Sosyal, Kültürel, Eğitim, Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 24-67.

Kapani, M. (2011). *Politika bilimine giriş* (28. Basım). İstanbul: Bilgi.

Kaptı, A. (2011). Kamu politika sürecinde klasik yaklaşım modeli. A. Kaptı (Ed.). *Kamu politika süreci, teorik perspektifler içinde* (s. 23-45). Ankara: Seçkin.

LeCompte, M. D. & Goetz, J. P. (1984). Ethnographic data collection in evaluation research, In D. M. Fetterman (Eds.) *Ethnography in education evaluation*. Beverly Hills, Ca: Sage.

McCool, Daniel C. (1995). *Public policy: Theories, models and concepts*. Upper Saddle River: Prentice Hall.

Özden, Y. (2002). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler* (4. Baskı). Ankara: Pegem A. Özen, Y., Gül, A. & Gülaçtı, F. (2007). *Demokratik eğitim politikası (Eleştirel Bir Yaklaşım)*. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2), 161-167.

Patton, Michael, Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.). Ankara: Pegem A.

Sarı, S. (2015). Türkiye’de eğitim politikalarının aktörleri. *Türkiye’de eğitim politikaları*. A. Gümüş (Ed.). (s. 77-109). Ankara: Nobel.

Tunç, A. İ. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri (Van ili örneği), *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. VI(I), 237-269.